
PATIENTS WITH CHRONIC DISEASE AWARENESS ABOUT THE OPPORTUNITIES FOR PREVENTIVE INTERVENTIONS

Pavlinka Dobrilova

Medical University - Sofia, Branch "Prof. Dr. Ivan Mitev", Vratsa, Bulgaria, pavlinka1969@abv.bg

Abstract: One of the leading priorities in the healthcare of European countries is chronic non communicable diseases that lead to disability and premature death and require constant monitoring and care. Rehabilitation is an important and growing part of modern medical practice. Given the reality of an aging population and the increasing burden of chronic diseases and disabilities, it is necessary to rethink the specific health needs of at-risk populations and to devise rehabilitation strategies to ensure the rights of the chronically ill and disabled, and their integration into the social, the political and economic life of society. Patients with chronic diseases need information and training to prevent possible complications on the one hand and, on the other, to provide care adequate to the development of the chronic disease. The purpose of this study is to identify patients with chronic illnesses regarding the opportunities offered by the rehabilitation process. The study was conducted in the first half of 2019 at two rehabilitation hospitals located in the northwestern part of the Republic of Bulgaria. A direct individual survey examined the opinion of 246 patients. The average age of respondents was 61.2%, with women being 65.5% and 35.5% being men. All of them suffer from chronic non communicable disease, with almost half (48.4%) being disabled and having a certain percentage of disability. Unfortunately, patients do not attach much importance to rehabilitation as opposed to treatment and all therapeutic interventions. Patients with chronic illnesses need a certain amount of information and training to prevent possible complications, on the one hand, and on the other, to provide care adequate to the development of the chronic disease. By informing patients, nurses help them adapt to their condition to maintain their comfort level as much as possible or to change their lifestyle to reduce the risk factors for the disease. Patients are generally informed about the prescribed treatment and rehabilitation program that is carried out during their stay at the rehabilitation hospital, with a significant proportion of patients indicating that they are only satisfied with the information received. Not a small number of patients are dissatisfied, and there are some who are very dissatisfied. Most patients are partially informed about the care they need to be able to exercise in their health. Patients' relatives do not have the necessary knowledge and skills to handle care without the help and training of medical professionals. There is an urgent need for information systems and expert mechanisms to assess the health needs of the population, prioritize, support decision-making and monitor health outcomes. The increased incidence of chronic diseases poses new challenges and different requirements for human resources in healthcare. Their skills and competences need to be expanded and complemented in order to build an integrated model of medical and social care centered on the patient.

Keywords: chronic diseases, awareness, rehabilitation

ИНФОРМИРАНОСТ НА ПАЦИЕНТИТЕ С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ ОТНОСНО ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА ПРЕВАНТИВНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

Павлинка Добролова

Медицински университет – София, Филиал „Проф. д-р Ив. Митев”, гр. Враца
България, pavlinka1969@abv.bg

Резюме: Един от водещите приоритети в здравеопазването на Европейските страни са хроничните неинфекциозни заболявания, които водят до инвалидност и преждевременна смърт и изискват постоянен контрол и грижи. Рехабилитацията е важен и с нарастващо значение дял на съвременната медицинска практика. Предвид реалността на застаряването на населението и увеличаването на тежестта на хроничните заболявания и инвалидността е необходимо да се преосмислят специфичните здравни потребности на рисковите групи от населението и да се изградят рехабилитационни стратегии, които да осигурят правата на хронично болните и инвалидите и тяхната интеграция в социалния, политическия и икономическия живот на обществото. Пациентите с хронични заболявания имат потребност от информация и обучение, за да се предотвратят възможните усложнения от една страна и от друга – да извършват грижи адекватни на развитието на хроничното заболяване. Целта на настоящото проучване е да се установи информираността на пациенти с хронични заболявания по отношение на възможностите, които предоставя процесът на рехабилитация. Проучването е проведено през първото полугодие на 2019 година в две рехабилитационни

болници намиращи се в северозападната част на Република България. Чрез пряка индивидуална анкета е проучено мнението на 246 пациенти. Анкетирания са на средна възраст 61,2%, като жените са 65,5%, а 35,5 % са мъже. Всички те страдат от хронично неинфекциозно заболяване, като почти половината от тях (48,4%) са инвалиди и имат определен процент нетрудоспособност. За голямо съжаление пациентите не отдават необходимото значение на рехабилитацията за разлика от лечението и всички терапевтични мероприятия. Пациентите с хронични заболявания имат потребност определено от информация и обучение за да се предотвратят възможните усложнения от една страна и от друга – да извършват грижи адекватни на развитието на хроничното заболяване. Информирайки пациентите, медицинските сестри им помагат да се адаптират към своето състояние, за да запазят максимално възможното за тях ниво на комфорт или да променят начина си на живот, за да намалят рисковите фактори за заболяванията. Пациентите като цяло са информирани относно назначената лечебната и рехабилитационната програма, която се осъществява по време на престоя в болницата за рехабилитация, като значителна част от пациенти посочват че са само удовлетворени от получената информация. Не малка част от пациентите не са удовлетворени, а има и такива, които са силно неудовлетворени.

По-голямата част от пациентите са частично информирани относно грижите, необходими за осъществяване при тяхното здравословно състояние. Близките на пациентите не притежават необходимите знания и умения за справяне с грижите без помощ и обучение от медицински специалисти.

Съществува остра необходимост от информационни системи и експертни механизми за оценка на здравните потребности на населението, определяне на приоритети, подпомагане вземането на решения и мониториране на резултатите в здравеопазването. Увеличената заболяемост от хронични заболявания поставя нови предизвикателства и различни изисквания към човешките ресурси в здравеопазването. Техните умения и компетентност трябва да се разширяват и допълват, за да се изгради интегриран модел на медицински и социални грижи с център – пациентът.

Ключови думи: хронични заболявания, информираност, рехабилитация

1. ВЪВЕДЕНИЕ

През последните години хроничните заболявания отбелязват високо разпространение сред населението, поради което те са и един от приоритетните проблеми на здравната политика на редица страни. От изключително значение е да се познават последствията, които те обуславят, тъй като пораждаат множество медико-социални проблеми както за отделния индивид, така и за обществото. Основните медицински дейности за разрешаване здравните проблеми на този контингент са:

Здравен скрининг – това са различни изследвания /лабораторни, клинични, социологични и др./ които имат за цел оценката на здравното състояние на индивида и най-вече откриване на здравните проблеми.

Лечение – въздействие с цел да се разреши здравният проблем на индивида, за да премине към групата на здравите или условно здравите.

Долекуване – период, през който се намалява интензивността на лечебния процес преди неговото завършване.

Рехабилитация – специфично въздействие от медицински, социални, психологически, педагогически и други мероприятия, насочени за предотвратяване на развитието на патологичните процеси с цел ранно и адекватно възвръщане на болните към своите реални функции.

С осъществяването на широка рехабилитационна дейност се допринася тези хора да възстановят състоянието си или да са във възможност да осъществят своите жизнени функции. За голямо съжаление пациентите не отдават необходимото значение на рехабилитацията за разлика от лечението и всички терапевтични мероприятия.

Обучението и информирането на пациентите по въпросите касаещи здравето е важна функция на сестринския персонал. Чрез обучаването на хора на различна възраст и познавайки рисковите фактори за заболяванията във всеки възрастов период, медицинските сестри помагат на хората да разберат как да променят своето поведение, за да запазят собственото си здраве, здравето на своите деца и близки, или да го поддържат на максимално възможно ниво (5).

2. ЦЕЛ

Целта на настоящото проучване е да се установи информираността на пациенти с хронични заболявания относно възможностите за превантивни интервенции, които предоставя рехабилитационния процес, за да достигнат до оптималното за тях равнище на активност.

3. МАТЕРИАЛ И МЕТОДИКА

През периода месец януари – месец юли е проведено анкетно проучване с пациенти, постъпили за лечение и рехабилитация в две рехабилитационни болници, намиращи се в Северозападна България, в градовете Вършец и Роман. Анкетирани са 246 пациенти, от които 65,5% (161) жени и 35,5% мъже (85), на средна възраст 61,2% (мин.16 г. макс – 89 г.).

4. РЕЗУЛТАТИ

Здравните грижи при хронична болест са насочени към съхранение на болния като личност, като се цели да бъде улеснен процесът на превъзможване на болестта и се създаде възможност да се живее с и въпреки хроничното страдание. Задача на медицинската сестра при обслужване на хронично болни и инвалидизирани лица е да компенсира необходимостта от самостоятелни грижи чрез обучение, подпомагане или цялостно поемане на грижата. Това налага прилагането на холистичния подход, при който активното сътрудничество на болния в процеса на лечение е от съществено значение за благоприятния краен резултат. При лицата със хронични заболявания от съществено значение е провеждането на рехабилитационни дейности, които да предотвратят възникването на усложнения и да подобрят качеството на живот. Затова от съществено значение е в лечебния процес да се включи и провеждането на рехабилитационни мероприятия. Според резултатите от проучването 42,3 % от анкетираните пациенти (фиг. 1) са посещавали рехабилитационно лечебно заведение в предходен период и имат опит и доверие в него, 33,7 % са насочени от близки и приятели, 24 % - от личния лекар, а липсват пациенти насочени от реклама в медиите.

Фиг.1 Разпределение на изследваните лица според източника на информираност за рехабилитационната болница

От разпределението според образованието на пациентите (фиг. 2) се вижда, че насочените от личния лекар са предимно с висше образование – степен „магистър” и степен „специалист” и средно образование (от 17,2 % до 34,6 %). Значителен е относителният дял на лицата, които имат личен опит и доверие ($p < 0,01$), т.е. вече са посещавали здравното заведение (от 41,4 % до 86,5 %). Прави впечатление, че дялът на насочените от близки и приятели във всички групи според образованието е също значителен (от 13,5% до 47,5 %), а липсват пациенти насочените от реклама в медиите.

Фиг.2 Връзка между образованието и начинът на насочване на пациентите към лечебното заведение

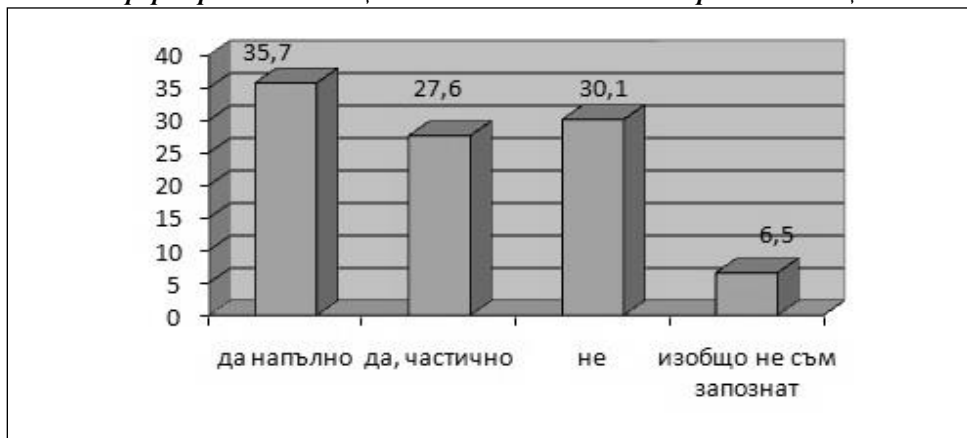

Около половината от анкетираните пациенти – 48,4 % са инвалиди и имат определен процент нетрудоспособност с експертно решение на ТЕЛК, като от тях 26,1 % са с инвалидност от 50 % до 71 %; от 72 % - до 89 % са 37,8 % и над 90 % - са 36,1 % от анкетираните. Останалите болни – 51,6 %, нямат определена група инвалидност.

На въпроса „От какво заболяване страдате?“ най-голям дял заемат пациентите след прекаран мозъчен инсулт – 30,5%, следвани от пациентите със захарен диабет – 23,9% и тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 23,6%, с артериална хипертония са 8,5%, ИБС – 3,7%, невроза – 1,2%, а останалите 8,6% съобщават, че са с други заболявания.

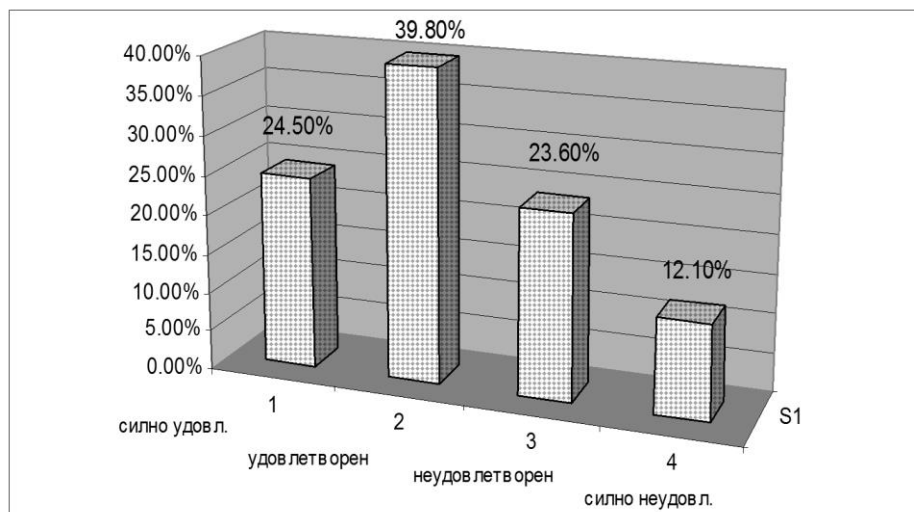
Постигането на целите на рехабилитационния процес до голяма степен се определя от информираността и активното участие на пациента. Установяването на нивото на информираност на пациентите е необходимо, за да се планира и осъществи тяхната подготовка и обучение за продължаване на адекватни грижи в домашни условия.

Фиг.3. Информираност на пациентите относно лечебно-рехабилитационната програма

Получените резултати показват, че 1/3 от анкетираните пациенти не са информирани относно лечебните и рехабилитационни дейности, които трябва да осъществяват по време на болничния престой, като 30,1% отговарят с „не“, а 6,5% са категорични в отговора си, като отговарят, че изобщо не са запознати. Частично запознатите са 27,6%, а положително са отговорили едва 35,7% от анкетираните.

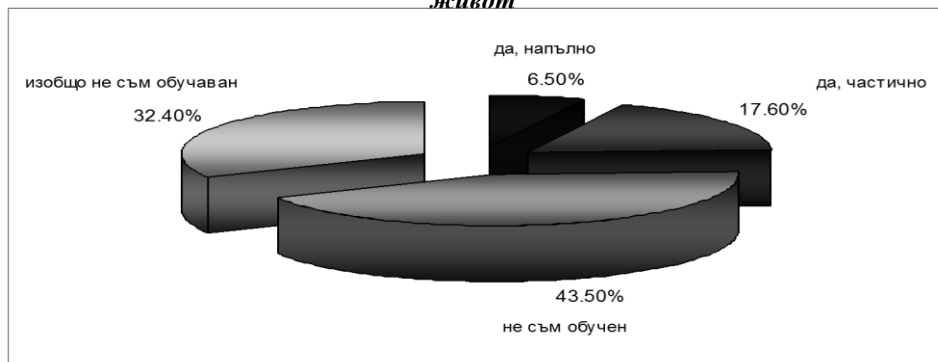
Фиг.4. Удовлетвореност на пациентите от получената информация

Видно е, че резултатите относно удовлетвореността на пациентите от получената информация са значително разнообразни. Най-голям е относителният дял на пациентите посочили, че са само “удовлетворени” – 39,80%. “Силно удовлетворени” са 24,50%, което представлява ¼ от анкетираните пациенти. Също толкова

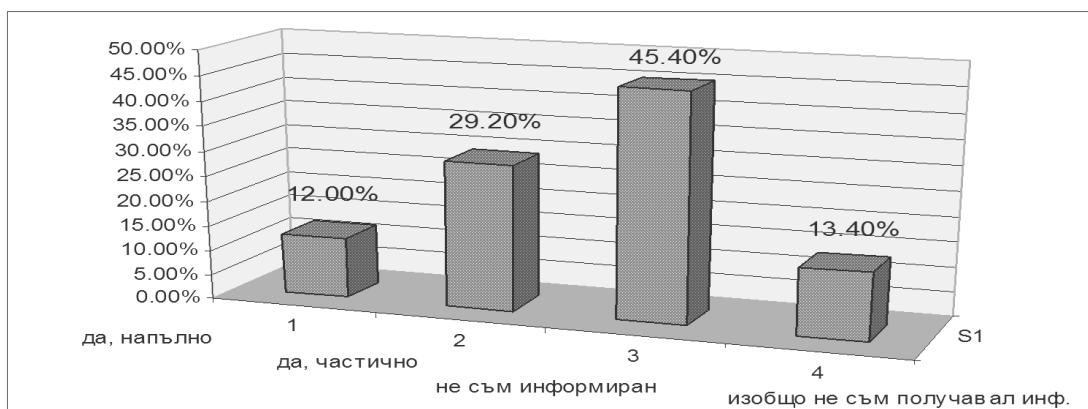
са и тези които посочват, че са “неудовлетворени”, а “силно неудовлетворени” са 12,10%. Тези данни определено показват, че информацията предоставена на пациентите в болницата не удовлетворява техните потребности.

Фиг. 5. Обучение на пациента по време на болничния престой относно дейности от ежедневиия живот

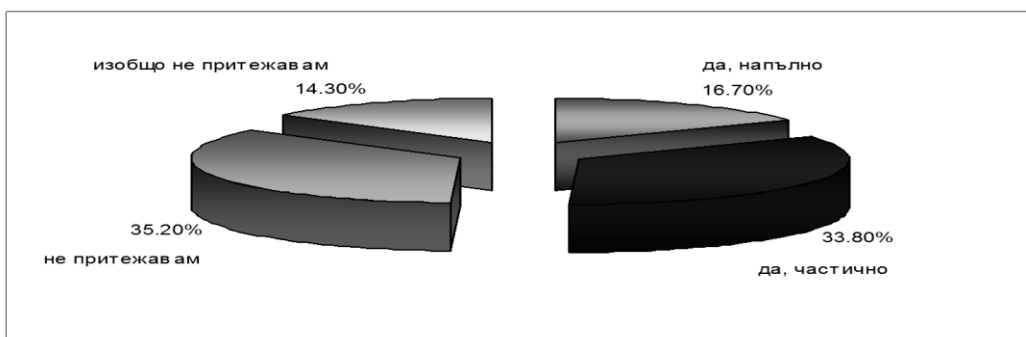
По отношение на обучението на пациентите за извършване на дейности от ежедневиия живот, получените резултати показват, че най-голям е относителният дял на пациентите, които не са обучени и тези, които изобщо не са обучавани.

Фиг.6. Информираност на пациентите относно хигиенно-диетичния режим

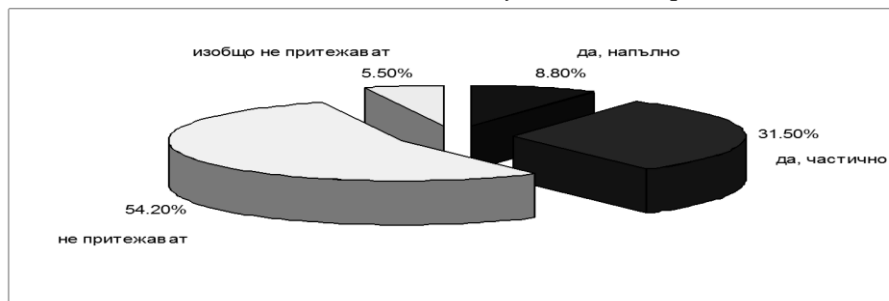
Пациентите не са информирани относно хигиенно-диетичния режим, който трябва да спазват по време на хоспитализацията. Прави впечатление, че има пациенти, които посочват, че изобщо не са получавали информация по тези въпроси. Пациентите с хронични заболявания трябва да са добре обучени и информирани относно хигиенните грижи и диетата, която трябва да спазват както в лечебното заведение, така и в домашни условия.

Фиг.7. Самооценка на пациентите относно знанията и умения за адекватни грижи

Получените резултати показват, че най-голям е относителният дял на пациентите – 35,20%, които не притежават знания и умения за грижи насочени към техните потребности и проблеми. Положителен отговор са посочили едва 16,70% от анкетираните. Рехабилитационния процес при хронично болните пациенти е дълъг и продължителен и той е невъзможно да доведе до необходимите резултати, ако пациента не е добре обучен и подготвен за това.

Фиг.8. Оценка на пациентите относно знанията и уменията за грижи на техните близки

От представените на фигурата резултати става ясно, че близките на пациентите, които също участват в рехабилитационния процес не притежават необходимите знания и умения – 54,20%. Положителните отговори са под 10%. Ето защо пациентите и техните близки е необходимо да бъдат обучавани, за да може рехабилитацията и грижите за пациенти с хронични заболявания да постигне своята ефективност.

Повече от половината пациенти, участвали в проучването посочват, че не са обучавани. Медицинските сестри са обучавали едва 15,70% от анкетираните пациенти, а рехабилитаторите – 12,10%. Тези резултати показват необходимостта от обучение на пациентите и техните близки от квалифицирани професионалисти по здравни грижи.

5. ИЗВОДИ

1. По-голяма част от пациентите (66,3 %) са информирани относно назначената лечебна и рехабилитационна програма, която се осъществява по време на престоя в болниците за рехабилитация, като значителна част от тях са само удовлетворени (39,8%) от получената информация, а неудовлетворените са 35,7%.

2. Почти половината от пациентите 49,5% не притежават знания и умения за грижи насочени към техните потребности и умения.

3. Не е малък дялът и на близките на пациентите (54,2%), които не притежават необходимите знания и умения за справяне с грижите без помощ и обучение от медицински специалисти.

Заключение: В основата на информирането и съветването на пациентите и техните близки, насочени към удовлетворяване на техните потребности лежат принципите на холистичния подход – цялостния подход към личността на пациента с отчитане не само на физическите, но и психологическите, емоционалните, интелектуалните, социалните и духовните потребности. На хората с хронични заболявания трябва да бъде дадена възможност да подобрят здравето си, да взаимодействат със здравните професионалисти и активно да участват в справянето със заболяването. Информираността на пациентите е универсален достъп до превенция на усложненията, а качеството на предоставената информация определя и успеха на лечението.

ЛИТЕРАТУРА

- Аспарухова, П., Владимирова, Е. Янкова, Г., & Йорданов. Н. (2017). Психологични особености на човека по време на боледуване. сп. FOLIA PALLIATRICA. 1. 63-68.
- Аспарухова, П., Маринов, Л., & Янкова, Г. (2015). Емоционално състояние на болните в периода на хоспитализация. Академично списание "Управление и образование.", Том XI (5). 184- 190.
- Воденичаров, Ц., Попова, С., Мутафова, М., Шипковенска, Е. (2013). Социална медицина. София.
- Грънчарова, Г., Велкова, А., Александрова, С. (2002). Социална медицина, Плевен.
- Добрилова, П., Стефанова, К., & Джиганска, Ц. (2017). Справедливостта при разпределението на здравни ресурси – етичен проблем за лицата в старческа възраст, сп. Здравна политика и мениджмънт. 1. 51-53.
- Мухина, С., Тарновская, И. (2006) Теоретични основи на сестринските грижи, Плевен, стр.54.
- Петрова-Готова, Цв., Янева, Р., Златанова, Т., Лазарова, М., Воденичаров, В. (2018). Анализ финансовых ресурсов здравоохранения в Республике Болгарии, Вестник Восточно-Сибирской открытой академии, № 29, URL: vsoa.esrae.ru/203-1100 (дата обращения: 26.06.2018).

- Стефанова, К., Добролова, П. (2019). Мотивираност и нагласа на медицинската сестра за повишаване ефективността на промотивните и профилактични дейности в първичната медицинска помощ, Втора научна конференция с международно участие «Здравето – предизвикателство пред професионалистите по здравни грижи», Сборник доклади, Враца. ISBN 978-619-7491-04-3. 79-82
- Янкова Г., Аспарухова, П., Добролова, П. (2017). Проблеми на нуждаещите се от палиативни грижи и връзката им с качеството на живот. сп. Сестринско дело. 49, № 2, 36-41.
- Petrova-Gotova Ts., Ivanova, I. (2018). Financial management and its relation to planning the funding for the healthcare institutions and the quality of the offered healthcare service, Journal of educational and instructional studies in the world, Antalya, Volume: 8 Issue: 2 ISSN: 2146-7463.